

Çika jelebiñ Giresundan Stambula çenli uzalan kyssasy

Category: Kitapcy, Sözler, Teatr we kino sungaty

написано kitapcy | 24 января, 2025

Çika jelebiñ Giresundan Stambula çenli uzalan kyssasy ÇIKA

JELEBIÑ GIRESUNDAN STAMBULA ÇENLI UZALAN KYSSASY

Hazar Saýar bilen Zuhâl Güreliniñ bilelikde sahnalaşdyran «Çika» atly bir perdeli spektaklynda Çika jelep we onuñ başdan geçirmeleri bilen ýüzbe-ýüz bolýarys. Ol gürrüñ berýär, biz diňleýäris.

Tomas Korowinis 1989-njy ýylyñ iýun aýynda Eftaliýa, ýagny Çika bilen – şol wagt segsenden agan kempiriñ pul kömegini almak üçin Stambuldaky grek konsullygynyñ öňüne gelende tanyşýar. Garry kempir ýazyja içini dökýär, hakydasynda galan gussaly ýatlamalarynyñ daşyna çogup çykmagyna idin berýär: doglan we çagalygynyñ geçen ýeri bolan Giresundan Stambulyñ adamy ýuwudýan uç-bujaksyz garaňky köçelerini uzaýan başdan geçirmelerini gürrüñ berýär.

Korowinis soňra bu gürrüñdeşligi, öz sowallaryny tekstiñ daşyna çykaryp, kitap görnüşine getirýär: «Çika jelep» («Fahişe Çika»).

1998-nji ýylda çap bolan grek dilindäki neşirinden soň 2012-

nji ýylda «İstos Yayın» neşirýaty tarapyndan Frango Karaoglanyň terjime etmeginde türk dilinde hem çykarylyp, okyjylara ýetirildi. 2015-nji ýylda ýollary «GalataPerform»-yň gurnan «Yeni Metin Yeni Tiyatro» medeni çäresinde kesişen iki ýaş professional teatr işgäri bu kyssany sahnalaşdyrды. Premýerasy 2016-njy ýylyň 4-nji oktýabrynda görkezilen bu sahna eseri şol ýylyň ahyryna çenli repertuarda galmagyna dowam etdi.

Hazar Saýar bilen Zuhal Güreliniň bilelikde sahnalaşdyran «Çika» atly bir perdeli spektaklynda tüm-garaňky, kiçijik zala gözümüz düşýär, oýnuň «Emine Ýoljy» ady goýlan afişasyndaky gara saçly, gara eşikli, hor aýal bizi garşy alýar. Ýşyklandyryjysy Hasan Demir bolan sahna birden ýagtylýar. Çika jelep we onuň başdan geçirmeleri bilen ýüzbe-ýüz galýarys. Ol gürrüň berýär, biz diňleýäris.

• **«Durmuşym kalbymda bir tiken bolup geçdi»**

Giresunda doglan Pontus rумы Eftaliýanyň mekdebe gatnaýan bir gününe hasratly gandöküşlik we barha ulalan maşgala tragediýasy sygyp ýetişýär. Sapak wagtynda uklap galan kiçijik gyzjagaz oýanan wagty bütinleý başga, gap-garaňky dünýäde gözünü açýar.

Erzinjan ýaraşyk şertnamasynyň baglaşylan 1917-nji ýylynda Giresunyň köçelerinde asylyp öldürilen garadeňizli hristianlaryň jansyz bedenleri ikiýana hallan atyp durka, görýän aýylgançlyklarynyň manysyna düşünmeýän neresse çagajyk öýe, ejesiniň ýanyna ýetmäge howlugýar. Kakasy Amele batalýonyna ugradylan Eftaliýa ejesinden, enekesinden, tutuş maşgalasyndan yzly-yzyna jyda düşýär. Ol soňra biraz sadalykdan, biraz alaçsyzlykdan ýaňa her elini uzadanyň yzyna düşüp gidiberýär. Başga tüýsli adamlaryň öýünde käte goranyp, käte olaryň isleglerini kanagatlandyryp gününü görýär. Bir Eftaliýa bolýar, bir Çika bolýar, jelep Çika.

«İstos» neşirýatynyň türk okyjylarynyň dykgatyna ýetiren «Çika jelep» kitaby Zuhal Güreli bilen Hazar Saýaryň eline dürli-dürli wagtda düşüpdur. «GalataPerform»-yň türgenleşik zallarynda duşuşan bir iki ýaş işgär bu duýgulandyryjy kitaby sahnalaşdyrmagy müwessa bilýär. Olar muny amala aşyranda Çikanyň sözlerini we beýan eden stilini mümkingadar

üýtgetmejek bolupdyrlar. «Onuň sözleriniň gurluşyny üýtgetmedik. Meselem, ol gürrüňiniň bir ýerinde «Durmuşym kalbymda bir tiken bolup geçdi» diýýär. Onuň biygtyýar halda berýän gürrüňini, geçmişine gidip-gelen hekaýatyny hronologik tertibe saldyk» diýýär. Çikanyň roluny Zuhal Güreliniň özi ýerine ýetirýär. Rum şiwesinde ussatlyk bilen gepläp oňarýan aktrisa gürlände hekaýat akgynly okalýar. Spektakly goýan režissýor Hazar Saýar bolsa Çikanyň otuz ýaşynda başdan geçiren günlerini janlandyrandygyny we ýaşlygy hakda beren gürrüňlerine üns berendiklerini aýdýar.

Çikanyň oturan, hekaýatyny tomaşaça gürrüň berýän ýeri, ylla, araf mysaly. Uç-gyraksyz meýdan, şol bir wagtyň özünde onuň öýi ýa-da gabalyp goýlan oteli, jelephana otagy. Uzakdaky söwer ýardan gelen hatlaryň asylyp goýlan ýüpleri mahal-mahal yşyklandyryjyňam ussatlyk bilen berýän göz gamaşdyryjy sahnasynda oturan aýalyň boýnuna oralyp gidýär.

Çikanyň geçen ýerlerinden tomaşaçylaram geçýär, onuň hakydasyna şaýatlyk edýärler, onuň bilen bile töweregimizi gurşap alan fiziki mekanlardan daşlaşýarlar. Çika ýadyna saldygyça ýer we wagt üýtgeýär.

• **Türkiýede rum bolmak**

Aktrisa we režissýora iň köp täsir eden zadam Çikanyň obrazy bolupdyr. «Ähli başdan geçirmelerine garamazdan şadyýan we güýçli aýal. Onuň bu tarapyny sahna-da doly açyp görkezmäge jan etdik» diýen Saýar sözüne şeýle dowam edýär: «Çika başdan geçirenlerine üzňeleşip gidipdir, ony tekstiň okalyşyndanam bilip bolýar. Ol hiç bir kynçylygyny ýa-da trawmasyny olar bilen baglanyşdyryp berenok. Onuň bu üzňeleşmeginiň syýasy tarapy barmy ýa psihologiki tarapy barmy, onuň üstünde ýöriteläp durjagam bolmadyk. Biçäräniň iňňän adamkärçilikli garaýşy bar.»

Gürel bol, şol döwürde Türkiýede ýaşaýan rum bolmagyň gözeilginç aý hakykatlaryna üns berlendigini nygtaýar. Durmuş ähli ýowuzlygy bilen dowam edip barýarka, Çika gözi biken gören zatlaryna bolan duýgularyny aňsat-aňsat ýüze çykarmaýar.

Onuň gürrüňinde hiç kime öýke-kine duýlanok, gaýtam onuň diňe derdiniň gozgalandygyny duýmak bolýar. Güreliniň sahnadaky ussatlygy onuň ruhy ahwalatyny diýseň gowy suratlandyrýar. «Çikanyň» indiki görkezilişine 25-jı fewralda garaşylýar.

24.02.2017 ý.

Tugba ESEN. Teatr we kino sungaty